



Title	Karaçay Atasözlerinin Konusal Gruplandırmasına Yönelik Bir Deneme
Author(s)	Akbay, Okan Haluk
Citation	外国語教育のフロンティア. 2026, 9, p. 39-54
Version Type	VoR
URL	https://doi.org/10.18910/104363
rights	
Note	

The University of Osaka Institutional Knowledge Archive : OUKA

<https://ir.library.osaka-u.ac.jp/>

The University of Osaka

Karaçay Atasözlerinin Konusal Gruplandırmasına Yönelik Bir Deneme

カラチャイ・トルコ人のことわざに関する分類の試み

AKBAY, Okan Haluk

要約

カラチャイ・トルコ人は現在のカラチャイ・チェルケス自治共和国周辺にルーツを持つ民族である。彼らは独自の言語と文化を持つが、歴史の荒波に揉まれ散り散りになった。そのため、特にディアスポラの人たちがその言語や文化を維持し続けることが非常に困難な状態にある。しかも、彼らの言語は無文字言語である。誰かが興味を持ち、別の言語の表記を借りるなどして記録を残さない限り、消えてしまう危機と隣り合わせにある。無文字社会と有文字社会とを比較した時、後者の方が優れた社会であるという印象を受ける。しかし、一概にそうとは言えず、無文字社会であるからこそより豊かな口承文芸が発達するということもある。カラチャイのことわざもその一つで、彼らの社会が育て培ってきた英知を凝縮し、次の世代に伝えるという重要な役割を担ってきた。そこで、今回、Nevruz (1991)、Semenova (2006)、Tavkul (2016) によるカラチャイのことわざに関する資料を参考にして、カラチャイのことわざの意味的分类を試みた。その結果、16のテーマに分類できることが明らかになった。

キーワード: ことわざ、カラチャイ・トルコ人、カラチャイ文化、分類

Özet

Atasözleri geçmişten günümüze aktarılan, uzun tecrübe ve gözlemlere dayanılarak oluşturulmuş ve toplum tarafından benimsenmiş, kısa ve özlü öğütler veren kalıplaşmış sözlerdir. Eski kuşakların tecrübelerinden kalma yol gösterici ve öğüt verici bir nitelik taşıması atasözlerinin başlıca özelliklerinden birisidir. Atasözleri, toplumun ortak tecrübe, duygu, düşünce, tutum, davranış, dünya görüşü, inanç ve kültür yapısını yansıtır. Atasözleri, bu açılarından bakıldığında paha biçilmez bir kültürel ve folklorik hazine olarak değerlendirilebilir.

Karaçay Türkleri, günümüzde Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti ve Türkiye başta olmak üzere Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve çeşitli Ortadoğu ülkelerinde yaşamaktadır. Karaçay Türklerinin en yoğun yaşadıkları ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Karaçay Türkleri zengin bir sözlü geleneğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı, Karaçay atasözlerinin konusal sınıflandırılmasına yönelik bir deneme ortaya koymaktır. Bu amaçla Nevruz (1991), Semenova (2006), Tavkul (2016) olmak üzere Karaçay atasözlerine ilişkin üç kaynak taranarak bir veri tabanı oluşturulmuş ve atasözleri konularına göre 16 başlık altında gruplandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Karaçay Türkleri, Karaçay kültürü, Gruplandırma

1. Giriş

Atasözleri üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Aksan, atasözlerini „bir dilin söz varlığı içinde yer alan atasözleri, bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan ve yüzyıllarca yaşayabilen sözler“ olarak tanımlamaktadır (Aksan 1996: 33). Eker’in tanımlamasına göre ise „atasözleri; uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, kalıplaşmış, önemli bir bölümü geniş zamanda ya da emir kipinde çekimlenen tümcelerdir“ (Eker 2003: 379). Sağlam, „kısa ancak uyandırdıkları çağrışımlar itibarıyla gayet geniş kapsamlı özsözler“ şeklindeki tanımıyla atasözlerinin iki temel ve önemli özelliğine dikkat çekmektedir (Sağlam 2004: 9).

Atasözlerini farklı açılardan ele almak ve incelemek mümkündür. Atasözleri, hiç kuşkusuz bir toplumun kültürel özelliklerini yansıtan önemli folklorik unsurlar arasında yer alır. Hatipoğlu, atasözlerinin bu özelliğini „her ulusun kendi atalarının düşüncelerine, denemelerine, gelenek ve görgülerine dayanan ulusal atasözleri vardır ve bu çeşit atasözlerinden de o ulusun düşünce, duygu yolları ve türleri az çok öğrenilmiş olur“ şeklinde açıklamaktadır (Hatipoğlu 1972: 182). Püsküllüoğlu, toplumun töre ve geleneklerini, felsefesini atasözlerinde bulmanın mümkün olduğunu (Püsküllüoğlu 2002: 5); Aksoy ise, her atasözünün kendi ulusunun damgasını taşıdığını vurgulamaktadır (Aksoy 1989: 27). Diğer yandan Sağlam, atasözlerinin araştırılması yoluyla dil araştırmaları ve halkbilim çerçevesinde, kültür tarihi açısından pek çok aydınlatıcı bilginin elde edilebileceğinin altını çizmektedir (Sağlam 2004: 8). Tüm ise, atasözlerinin değişik kültür ve dilleri anlamada büyük önem taşıdığına dikkat çekmektedir (Tüm 2010: 667).

Karaçay Türkleri, kökeni Hun, Bulgar, Hazar ve Kıpçak Türkleri’ne dayanan bir Türk boyudur. Karaçay Türkleri, günümüzde Rusya Federasyonu içinde yer alan Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti ve Türkiye başta olmak üzere Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve çeşitli Ortadoğu ülkelerde yaşamaktadır. Karaçay Türklerinin en yoğun yaşadıkları ülkelerin başında Türkiye gelmektedir.

Karaçay Türkleri, 1828 yılındaki Hasavka Savaşı’ndan sonra dini, siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak Kafkasya’dan Anadolu’ya göç etmeye başlamışlar; göçler 1920 yılının başlarına kadar devam etmiştir. Günümüzde Türkiye’de yerleşik Karaçay Türklerinin nüfusunun 25.000 ila 30.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Karaçay köylerinin bulunduğu ve nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı şehirler ise Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Sivas, Tokat, Yalova’dır.

Bu çalışmanın amacı, Karaçay atasözlerinin konusal sınıflandırılmasına yönelik bir deneme ortaya koymaktır. Bu amaçla Nevruz (1991), Semenova (2006), Tavkul (2016) olmak üzere Karaçay atasözlerine ilişkin üç kaynak taranarak bir veri tabanı oluşturulmuş ve atasözleri konularına göre gruplandırma modeli ortaya konulmuştur.

2. Konusal Gruplandırma

2.1 Aile

Üy iyesi kobuzçu bolsa, üydegisi tepsevçü bolur.

“Aile reisi çalgıcı olursa, çocukları da dansçı olur.”

Ana üynü kalası.

“Anne evin kalesidir.”

Ataı aman bolsa da sırtına költür.

“Baban kötü de olsa sırtında taşı.”

Ataıa anaıa etgeniı başına ceter:

“Ana babana ettiklerin kendi başına da gelir.”

Emçekni avzu söleşse da cüregi taza.

“Kardeşin ağzı söylese de kalbi temiz.”

Emçek ballı künde da kanlı künde da emçek.

“Kardeş ballı günde de kanlı günde de kardeşdir.”

Kız tişiruv kesini üyünde da konakdı.

“Kız baba evinde de misafirdir.”

Sabiy ösdürgen kesi kartlıına kala işlegen.

“Çocuk büyötmek, kendi yaşlılıı için kale inşa etmektir.”

Sabiyni gitçesi gitçe carsuv, ullusu ullu carsuv.

“Çocuğun küçüğü küçük uğraş, büyüğü büyük uğraş.”

Baladan tuvğan baldan tatlı.

“Torun baldan tatlı.”

2.2 İnsan & Birey

Adam bolluk sıfatından belli.

“Adam olacak yüzünden belli.”

Adam körürün körmey körge kirmez.

“İnsan göreceğini görmeden mezara girmez.”

Adamlanı akılları bir bolsa, bazar bolmaz edi.

“İnsanların akılları aynı olsa, pazar kurulmazdı.”

Adamnı bağasın adam bilir.

“İnsanın kıymetini insan bilir.”

Adam tabmasan börk ağaç bıla keleş.

“(Konuşacak) Adam bulamazsan şapka kalıbına danış.”

Adam turğan cerine, it toyğan cerine.

“İnsan doğduğu yere, köpek doyduğu yere.”

Adamnu adamlığı kıynlık cetgen kün belgili bolur.

“İnsanın insanlığı felaket gününde belli olur.”

Adamnu adamlığı nögerinden tanılır.

“İnsanın insanlığı arkadaşından anlaşılır.”

Adamnu amanı adamnu beti bile oynar.

“İnsanın kötüsü insanın onuruyla oynar.”

Adamı bolğan mal eter, çibini bolğan bal eter.

“Adamı olan mal üretir, arısı olan bal üretir.”

2.3 İş & Çalışma

Calkav işden korkar.

“Tembel (adam) işten korkar.”

Erinçekge ot saldırsañ urunğanuñı otha kuyar.

“Tembel ateş yaktırırsan her şeyini ateşe verir.”

Ciger işni tüşünde körür.

“Çalışkan (adam) işi rüyasında görür.”

İşi coknu sıyı cok.

“İşi olmayanın saygınlığı olmaz.”

İşlegen aç kalmaz.

“Çalışan aç kalmaz.”

İşlegen balta tot tutmaz.

“Çalışan balta paslanmaz.”

Erinçekni tambılası kurumaz.

“Tembelin yarını tükenmez.”

İşi barnı aşu bar.

“İşi olanın aşu da olur.”

İşni ahırın oylamay allın başlama.

“İşin sonunu düşünmeden başını başlatma.”

İşni başın çığanak bila eşseñ, ahırı mamuk bolur.

“İşin başını dikenle öersen, sonu pamuk gibi yumuşak olur.”

2.4 Genç(lik) & Yaşlı(lık)

Caş karıv bila küçlü, kart akıl bila küçlü.

“Genç kuvvetiyle güçlü, yaşlı aklıyla güçlü.”

Caşha aytsañ taşha cazğança, kartha aytsañ karğa cazğança.

“Gence söylediğin taşa yazılmış gibi, yaşlıya söylediğin kara yazılmış gibi.”

Caşlıkda işlegen kartlıkda aşar.

“Gençlikte çalışsan, yaşlılıkta yer.”

Caşlığında caşlık etmegen, kartlığında kartlık etmez.

“Gençliğinde gençlik yapmayan, yaşlılığında yaşlılık yapamaz.”

Caşmı adamlığı sorulur, kızını arıvluğu sorulur.

“Gencin insanlığı sorulur, kızın güzelliği sorulur.”

Caşmı çabhanın körse, kartmı ayağı avrur.

“Gencin koştuğunu görürse, yaşlının ayağına ağrı girer.”

Caşmı cigitliği sorulur, kızını ciğerliği sorulur.

“Delikanlının yiğitliği sorulur, kızın hamaratlığı sorulur.”

Caşmı igisi koyda, amanı toyda.

“Delikanlının iyisi koyun sürüsünde, kötüsü düğünde.”

Kartmı burnun sürt da onovğa tut.

“Yaşlının burnunu sil de ondan akıl al.”

Kartmı aldasañ kartlıkğa caşamazsa.

“İhtiyara yalan söylersen ihtiyarlık yaşına erişemezsin.”

2.5 Misafir(lik)

Konak az oturur, köb körür.

“Misafir az oturur, çok görür.”

Konaknı artmağın alma da, algışın al.

“Misafirin heybesini alma, duasını al.”

Konak toysa eşikge karar.

“Misafir karnı doyunca kapıya bakar.”

Konak koydan cuvaş.

“Misafir koyundan bile uysal.”

Konak kelse kut kelir.

“Misafir gelse mutluluk gelir.”

Konak konaknı süymez.

“Misafir misafiri sevmez.”

Çakırılmağan konak cer tapmaz.

“Davet edilmeyen misafir yer bulamaz.”

Konak bolsañ iynak bol.

“Konuk olursan güleriyüzlü ol.”

Oğurlu konak kelse, buvaz koyuñ egiz tabar.

“Uğurlu misafir gelse, gebe koyunun ikiz doğurur.”

Oğursuz konak kelse, koyuña börü çabar.

“Uğursuz misafir gelirse, koyununa kurt saldırır.”

2.6 İyi(lik) & Kötü(lük)

Aman adam etegiñi tutsa, kes da kaç.

“Kötü adam eteğinden tutarsa, kes de kaç.”

Aman arba col buzar, aman adam el buzar.

“Kötü araba yolu bozar, kötü adam ili bozar.”

Aman hansnı üzükü bek bolur.

“Kötü otun kökeni sağlam olurmuş.”

Aman işde alçı bolma.

“Kötü işde öncü olma.”

Amanlıkçını tilin amanlıkçı bilir.

“Kötü insanın dilinden kötü insan anlar.”

İgi adam abınsa da çığılmaz.

“İyi insanın ayağı takılsa da yuvarlanmaz.”

İgi adamnu açıvu keter, künde gülmendi kepginçi; aman adamnu açıvu ketmez, başı cerge cetginçi.

“İyi adamın öfkesi geçer, güneşte ipekli yazması kuruyana dek, kötü adamın öfkesi geçmez başı yere degene dek.”

İgilikni igilik bıla kaytar.

“İyiliği iyilikle geri çevir.”

İgini igiliği cuğar, amannı amanlığı cuğar.

“İyinin iyiliği bulaşır, kötünün kötülüğü bulaşır.”

Osal adam eteğinden tutsa, kes da kaç.

“Kötü adam eteğinden tutarsa, kes de kaç.”

2.7 Zengin(lik) & Yoksul(luk)

Baylık kelger da eter, ketgen da eter, adamğa adamlık kerek.

“Servet gelir de gider de, kişiye insanlık lazım.”

Baynu kölü açılğınçığa deri carlını canı çığar.

“Zenginin keyfi gelene kadar fakirin canı çıkar.”

Baynu ocağı kıyır bolsa da tütünü tüz çığar.

“Zenginin bacası eğri de olsa dumanı doğru çıkar.”

Carlı kölü carık.

“Fakirin kalbi zengin.”

Carlığa car avar.

“Fakirin (üzerine) yar yıkılır.”

Carlını aşu allına kelse burnu kanar.

“Fakirin aşu önüne gelse burnu kanar.”

Carlını bir künü bolur, ol da cañur bila cel bolur.

“Fakirin bir günü olur, o da yağmur ile yel olur.”

Carlını eki cuvuşu bir kün kelir.

“Fakirin iki akrabası aynı gün gelir.”

Carlını gıtısı bayğa kala körünür:

“Fakirin barakası zengine saray görünür.”

Carlını tüyege minse da it kabar.

“Fakir deveye binse de it ısırır.”

2.8 Yiğit(lik)

Cigit sırtı cer bilmez.

“Yiğidin sırtı yere gelmez.”

Cigit carasız bolmaz.

“Yiğit yarasız olmaz.”

Cigit üyde tuvar, eşikte ölür.

“Yiğit evde doğar, dışarıda ölür.”

Cigit aytmaz, aytsa da kaytmaz.

“Yiğit söylemez, söylese de dönmez.”

Cigit bolmağan cerde horlam bolmaz.

“Yiğit olmayan yerde galebe olmaz.”

Cigit elni kuramaydı, el cigitni kuraydı.

“Yiğit toplumu yetiştirmez, toplumu yiğidi yetiştirir.”

Cigit kala buzar, korkak müyüşde buğar.

“Yiğit kale yıkar, korkak köşede pıсар.”

Cigit ölse da cigitlik çaşaydı.

“Yiğit ölse de, yiğitlik yaşar. “

Cigit ölse cigitligi kalır.

“Yiğit ölse, yiğitliği kalır. “

Er coldaşı bolğan tavkelli bolur.

“Yiğit yoldaşı olan (kimse) güvenli olur.”

2.9 İlim & Alim

Alim bilimden toymaydı.

“Alim ilime doymaz.”

Bir alimge miñ zalim.

“Bir alimin bin düşmanı olur.”

Alimden an kalır, zalimden kan kalır.

“Alimden anıt kalır, zalimden kan izi kalır.”

Alimden hat kalır, temirden tot kalır.

“Alimden hat (yazılı eser) kalır, demirden pas kalır.”

Bilimlini duniyası carık.

“İlim erbabının dünyası aydınlık.”

Bilimni tübü çok.

“İlmin dibi (sonu) yok.”

Bilimsizge col tar.

“Bilimsizce yol dar.”

Kalam kılıçdan küçlü.

“Kalem kılıçtan keskin.”

Kalam tilni tilmaçı.

“Kalem dilin tercümanıdır.”

Okuğan iyne bıla kör kazğançadı.

“İlim tahsili iğne ile çukur kazmak gibidir.”

2.10 Dost(luk) & Düşman(lık)

Ayıbsız teñ izlegen, teñsiz kalır.

“Kusursuz arkadaş arayan, arkadaşsız kalır.”

Haram teñden açık cav aşhıdı.

“Kötü niyetli dosttan açık düşman yeğdir.”

Kerti nöger kıyın künde belgili boladı.

“Gerçek dost zor günde belli olur.”

Şoh bolurğa cıl kerek, cav bolurğa kün kerek.

“Dost olmaya yıl lâzım, düşman olmaya gün lâzım.”

Şohluknu tüzlük begitir.

“Dostluğu doğruluk pekiştirir.”

Şohuñ artuñdan mahtar, cavuñ közüñden mahtar.

“Dostun arkandan över, düşmanın yüzüne karşı över.”

Şohuñ miñ ese da azdı, cavuñ bir ese da köpdü.

“Dostun bin ise de azdır, düşmanın bir ise de çoktur.”

Teñi bolğan teñine karar, teñi bolmağan ceñine karar.

“Arkadaşı olan arkadaşına bakar, arkadaş olmayan yenine bakar.”

Aşhı teñ colğa tartar, aman teñ cardan atar.

“İyi arkadaş yola çeker, kötü arkadaş uçurumdan atar.”

Osal teñ avana kibikdi.

“Kötü arkadaş gölge gibidir.”

2.11 Akıl & Bilgelik

Akıllığa bir ayt, telige miñ ayt.

“Akıllıya bir söyle, deliye bin söyle.”

Akıllını çañılğanı telini ozar.

“Akıllının yanlışı deliden beter.”

Akıl altından aşhı.

“Akıl altından üstün.”

Arıvluk toyda kerek, akıllılık har künde kerek.

“Güzellik düğünde gerek, akıllılık her gün gerek.”

Aklı bolmağanıya sakalı boluşmaydı.

“Aklı olmayana sakalı yardım etmez.”

Akıllı nı allı bıla oz, akılsızını artı bıla oz.

“Akıllının önünden geç, akılsızın ardından geç.”

Akıllı seni da aldamaz, kesin da aldatmaz.

“Akıllı seni de kandırmaz, kendini de kandırmaz.”

Akıllı erkişi atın mahtar, teli erkişi katunun mahtar.

“Akıllı erkek atını över, deli erkek karısını över.”

Akıl teñizden teren, bilim tavidan miyik.

“Akıl denizden derin, ilim dağdan yüksek.”

Akıllı işin tındırır, akılsız ayağın sındırır.

“Akıllı işini halleder, akılsız ayağını kırar.”

2.12 Edep & Terbiye

Adebsizge sıy çok.

“Edepsize saygı gösterilmez.”

Adeb çokda namıs çok.

“Edebi olmayanda namus olmaz.”

Adeb etmegen addeb körmez.

“Saygı göstermeyen saygı görmez.”

Adebni adebsizden üren.

“Edebi edepsizden öğren.”

Altından artık addeb.

“Edeb, altından kıymetlidir.”

Bederbetge uyat çok.

“Ar perdesi yırtılmıştan edep bekleme.”

Beti bederden uyat saklama.

“Utanmazdan haya bekleme.”

Betiği satma da malını sat.

“Yüzünü satma da (edepsizlik etme) malını sat.”

2.13 Tabiat & Tabiat Unsurları

Ağaç cerni cırayı, kıyım erni cırayı.

“Ağaç yerin güzelliği, giyim erkeğin güzelliği.”

Ağaç çirise özeginden çiriydi.

“Ağaç çürürse özünden çürür.”

Ağaç halkğa altındı, issilikge salkındı.

“Ağaç halka altındır, sıcaklığa gölgedir.”

Ağaçha örten tüşse kurğağı, çiyi da canar.

“Ormana ateş düşse kurusu, yaşı da yanar.”

Çığana katında gokka da biter.

“Dikenin yanında çiçek de büyür.”

Çırpığa kirseñ közüñe sak bol.

“Çalılığa girersen gözüne dikkat et.”

Öşgen hans taş teşer.

“Büyüyen ot taş deler.”

Cumuşak terekni kurt aşar.

“Yumuşak ağacı kurt kemirir.”

Kar bolmay suvuk bolmaz, mal bolmay cuvuk bolmaz.

“Kar olmadan soğuk olmaz, zenginlik olmadan hısım olmaz.”

Kar tübünden cankoz çıkar.

“Karın dibinden kardelen çıkar.”

Terekni kögeti tübüne tüşedi.

“Ağacın meyvesi dibine düşer.”

2.14 Hayvanlar

Çabar at calkasından belgili.

“Koşacak at yelesinden bellidir.”

Tülkünü terisi başına cav.

“Tilkinin derisi başına düşman.”

Eki maka bir kölge sıynmaz.

“İki kurbağa bir göle sığmaz.”

İynek ayağı buzov öltürmez.

“İneğin ayağı buzağı öldürmez.”

Aslan tıcın et aşamaz.

“Aslan leş yemez.”

Ayünü balası ayüğe aycayak körünür.

“Ayının yavrusu ayıya ay yüzlü görünür.”

Bal çibinni urğanı açı, balı tatlı.

“Bal arısının sokması acı, balı tatlı.”

Balık terenni süyer, çabak saynı süyer.

“Büyük balık derini sever, küçük balık sığı sever.”

Bağılğan kiştik çıçhan tutmaz.

“Besili kedi fare tutmaz.”

Bir kotur koy bütev sürüvünü gevüz eter.

“Bir uyuz koyun bütün sürüyü uyuz eder.”

Börü boranlı keçe çabar.

“Kurt fırtınalı gece saldırır.”

Başı ezilmegen cılan ölmez.

“Başı ezilmeyen yılan ölmez.”

2.15 Çeşitli Tavsiyeler

Alğın oylab, alay söleş.

“Önce düşün, sonra konuş.”

Altın alma, alğış al.

“Altın alma, dua al.”

Etalmaz işişi başlama, başlasay da taşlama.

“Yapamayacağın işe başlama, başlamışsan bırakma.”

Colovçuğa col sorma, aş ber.

“Yolcuya yol sorma, yemek ver.”

Adamni közüne karama da sözüne kara.

“Kişinin gözüne bakma, sözüne bak.”

Uşkoknu kümüşün mahtama da tiyişin mahta.

“Silahın gümüşünü övme de (hedefi) vuruşunu öv.”

Kannı kan bıla cuvma, amannı aman bıla kuvma.

“Kanı kanla yıkama, kötülüğü kötülükle kovalama.”

Katın alırğa tebresey, katınsızni aythanına karama.

“Evlenmeye karar verirsen, bekârın sözüne bakma.”

Kaytmazdan ketsey artıya karamay ket.

“Temelli gidiyorsan, arkana bakmadan git.”

Kayıp kirir eşigişi katı urup etme.

“Geri dönüp gireceğin kapıyı sert vurup örtme.”

2.16 Çeşitli Tespitler

Ölmezlik can çokdu, tavusulmazlık mal çokdu.

“Ölmeyecek can yok, tükenmeyecek mal yok.”

Künnü da bardı kültümü.

“Güneşin bile lekesi vardır.”

Şapa barmağın calay toyar.

“Aşçı parmağını yalaya yalaya doyar.”

Onovçu köb bolsa, iş artha kalır.

“Akıl veren çok olursa, iş aksar.”

Aldavluksuz işlegen sıy tabar.

“Dürüst çalışan itibar kazanır.”

Kıziv canıan ot kıziv cuklanır:

“Hızlı yanan ateş hızlı söner.”

Mahtançak kesi ete bilmez, etgenni süymez.

“Övüngeç yapmasını bilmez, yapanı da sevmez.”

Oyumsuz cürüngen acalsız ölü.

“Düşüncesiz yürüyen ecelsiz ölür.”

Patçahla da analarından calan tuvadıla.

“Padişahlar da annelerinden çıplak doğarlar.”

Sokur süygen sav köz.

“Körün istediği sağlam göz.”

3. Değerlendirme

Makalede, Karaçay atasözlerinin tematik bir yaklaşımla sınıflandırılmasına yönelik bir deneme ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, literatürde yer alan üç temel kaynak esas alınarak derlenen veriler ışığında, Karaçay atasözlerinin belirli temalar etrafında toplandığı gözlemlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda atasözlerinin “Aile”, “İnsan & Birey”, “İş & Çalışma”, “Genç(lik) & Yaşlı(lık)”, “Misafir(lik)”, “İyi(lik) & Kötü(lük)”, “Zengin(lik) & Yoksul(luk)”, “Yiğit(lik)”, “İlim & Alim”, “Dost(luk) & Düşman(lık)”, “Akıl & Bilgelik”, “Edep & Terbiye”, “Tabiat & Tabiat Unsurları”, “Hayvanlar”, “Çeşitli Tavsiyeler” ve “Çeşitli Tespitler” olmak üzere on altı ana konusal gruba ayrılabilceği düşünülmüştür. Söz konusu gruplar, atasözlerinin içerik analizine dayalı olarak oluşturulmuş; her bir grup, ilgili temayı yansıtan örnek atasözleriyle desteklenmiştir.

Makalede, her konusal grup için karakteristik nitelikler taşıyan atasözlerinden örnekler sunulurken, bu atasözlerinin toplumsal yapı, kültürel değerler ve dünya görüşüyle olan ilişkisine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Ancak çalışmanın kapsamı ve hacmi göz önünde bulundurulduğunda, Karaçay halkının zengin sözlü kültür mirasında yer alan tüm atasözlerine yer verilmesinin mümkün olmadığı açıktır. Bu nedenle çalışma, kapsamlı bir envanter sunmaktan ziyade, konusal sınıflandırmaya yönelik bir model geliştirme ve yöntem önerme amacını taşımaktadır.

Bu yönüyle makale, Karaçay sözlü kültürünün derinliklerine inen ve atasözleri aracılığıyla kültürel çözümlemeye katkı sunan öncü bir çalışma niteliği taşımaktadır. Ayrıca benzer tematik yaklaşımlarla yapılacak ileriki araştırmalar için hem yöntemsel bir örnek hem de içeriksel bir temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan

1996 *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.

Aksoy, Ömer Asım

1989 *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Eker, Süer

2003 *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Hatipoğlu, Vecihe

1972 *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: TDK Yayınları.

Nevruz, Yılmaz

1991 Karaçay-Malkar Türkçesinden Türkiye Türkçesine Açıklamalı Büyük Sözlük
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://static-gcs.edit.site/
users-files/52e93d5368200262a56d6692919d9075/karacay_malkar_turkce_sozluk.
pdf?dl=1

Püsküllüoğlu, Ali

2002 *Türk Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Sağlam, Musa Yaşar

2004 *Atasözleri – Kaybolan Kültür Mirasımız*. Ankara: Ürün Yayınları.

Semenova, Soufilia

2006 *Nart Boyu Türkleri Hun-Karaçaylıların Atasözleri*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Tavkul, Ufuk

2016 *Nartların Sözü*. Ankara: Bengü Yayınları.

Tüm, Gülден

2010 “Atasözlerinin Değişik Kültür ve Dilleri Anlamadaki Rolü”. *Turkish Studies*. Volume 5/4, s.663-678.